

HÁROM NŐ – EGYBEN

az AMEGA beszélgetőpartnere:

Dr. Szalai Zsuzsanna

a Petz Aladár Egyetemi Oktató Kórház Pulmonológiai Osztályának

osztályvezető főorvosa

sikereselesőkönyves író

(Fotó: Pomaranski Luca)

Mindig öröm számomra, ha olyan kollégával beszélgethetek, aki nemcsak a GINA vagy a GOLD legfrissebb ajánlásainak szakértője, hanem jártos a művészetek világában is. Szalai Zsuzsa ezek közé tartozik. A múlt évben jelent meg – rövid időn belül második kiadásban is – a „Nincs Hold, ha nem nézed” című regénye. Javaslom, hogy beszélgetésünk három női név köré épüljön, Szalai Zsuzsa, Havas Juli és Kertész Anna. Szalai Zsuzsát minden tüdőgyógyász ismeri és elismeri.

Székelyudvarhelyen születél, Csíkszeredán érettségiztél, az orvosi diplomát pedig Marosvásárhelyen szerezted meg. Mit jelent számodra Erdély?

Nehéz rá válaszolni, mert több minden kavarg bennem, kezdve a nagyon boldog gyerekkortól. Erősen intellektuális környezetben nőttem fel. Az évek során fokozatosan rosszabbodott a helyzet Erdélyben, komoly megszorítások voltak, és abban az időben az értelmiségi családoknak semmi más nem maradt, mint a tanulás, az olvasás és a színház. Ez a három dolog határozta meg az életemet. Fiatal felnőttként, elvégezve az egyetemet, nagy törés történt az életemben, mert 1987-ben el kellett jönnünk otthonról. Ennek a közvetlen oka az volt, hogy kitalálták, hogy a magyar egyetemen végzetek nem dolgozhatnak Erdélyben. 70 román és 70 magyar kolléga szerzett akkor az egyetemen diplomát, és csak 15 helyet adtak Erdélybe, a többi állás Erdélyen kívül lett meghirdetve. A román kollégákat is büntették ezzel a határozattal. Családokat szakítottak szét. Ebből a nehéz helyzetből csak egyetlen kiút látszott, a kivándorlás. Én még a román forradalom előtt jöttem el, de ezután

is települtek át kollégák Erdélyből, amikor a marosvásárhelyi véres események a korábban is nehezített magyar–román viszonyt újra megrontották.

Maradt kapcsolatod Erdéllyel?

Természetesen. Édesanyám ott élt, tavaly halt meg. Örültem, hogy megadta a sors, hogy a halála előtt négy hónappal kezébe vehette a könyvemet. Utolsó óráiban Kafkát olvasott. Járok haza azóta is, több könyvfesztiválra meghívtak, és én örömmel mentem haza.

Az anyaországban Mosomagyaróváron kezdted a pályádat.

Az ottani kórházban, illetve az újrónafői tüdőgyógyintézetben kezdtem el dolgozni, és ott dolgoztam 2013-ig.

2013-ban meghívást kaptál Győrbe.

Ez a szakmai karrierem megkoronázása volt, hiszen egy nagy megyei kórházban osztályvezetőnek lenni, felépíteni ott egy új közösséget, egy új épületben, nem kis feladat volt. Most is örömmel dolgozom ott. Úgy gondolom, hogy szakmailag is kiteljesedtem.

Beszélgessünk Havas Juliról. Valahol azt nyilatkoztad, hogy ez a név édesanyádat és a Trónok harcát idézi.

Amikor megírtam az első novellámat, azt kérdezték, hogy akarom-e a saját nevemet használni. Akkor úgy döntöttem, hogy nem keverem a munkával a hobbit, és szerzői nevet keresek. A Júlia név adott volt édesanyám keresztneveként, aki könyvelő volt és műkedvelő színésznő. Apámnak Radnóti volt a kedvenc költője, és a nagymamáimmal együtt rengeteget olvasott. A nagyanyáim gyorsolvasók voltak, ezt a képességet tőlük örököltem. Gondolkodtam a Hargitai néven, mivel a hegy egyik oldalán születtem és a másik oldalán nőttem fel. Eszembe jutott a Hargitáról a „havas” szó, és mert akkor ment a Trónok harca, benne egy Havas Jon nevű szereplővel, így a Havas mellett döntöttem.

Furcsa játéka a sorsnak, hogy számomra mindig különleges élményt jelentett, ha valamilyen műalkotásban felbukkant a Hold. Szerb Antal: Utas és a Holdvilág, Franco Zeffirelli: Napfivér, Holdnővér, Cseh Tamás Telihold dalai, és különleges élményt jelentett a könyved is, a Nincs Hold, ha nem nézed. Hogyan találtál rá erre a címre?

A HVG azt írta, hogy ez a 2022-es év egyik legjobban sikerült könyvcíme. Az eredeti címe amúgy Tranzit volt, ami utalt volna az intenzív terápia működésére. Az intenzívről a betegek átkerülhetnek egy másik osztályra vagy az égi végállomásra. A kiadómnak ez a cím nem tetszett és azt tanácsolták, keressek másikat. A főhősömnek van egy olyan stratégiája, hogy amivel nem foglalkozunk, az nincs is. A könyvben vannak kvantumfizikai utalások és hasonlatok. Einsteinnek volt egy vitája Niels Bohrral. Amikor erről olvastam, már a gondolat is nagyon tetszett, hogy Einstein nem ért valamit. Akkoriban jelentek meg a bizonytalansági elméletek, sokan vitáztak Schrödinger macskájának gondolatkísérletén. Einstein azt kérdezte Bohrtól, hogy te komolyan gondold azt, hogy ha nem nézzük a Holdat, akkor nincs is ott? Nos, ebből született a cím.

Az alcím a „két szenvedély, egy történet” lett, bár lehetett volna akár „három szerelmi történet” is, gondolok itt Michael, Péter és Iván szerepére.

Az első két férfit csak azért találtam ki, hogy a rosszul sikerült párkapcsolatokban mutassam be azt, hogy a főhősöm miért nem hisz a szerelemben vagy a házasságban, miért nem tud elköteleződni, miért bünteti magát Kertész Anna Ivánnal. A két szenvedély a munka és a szerelem.

Az Ivánnal való kapcsolat is valahol egy félresikerült viszony volt, ami csak egy ideig működött.

Én úgy gondolom, hogy a szeretői kapcsolat sohasem lehet normál kapcsolat. Ez csak a romantikus leányregényekben lehet kielégi-

tő. Harmadiknak lenni nem jó senkinek, ez traumát jelent. Sokat gondolkodtam azon, hogy azok a nők, akik tudatosan belemennek úgy egy szerelmi kapcsolatba, hogy az elején még reménykednek abban, hogy a férfi értük elhagyja a családját, miért nem lépnek ki, amikor rájönnek, hogy a férfi marad a status quo-ban. A regényemben azt próbáltam megfejtetni, hogy miért ragadnak benne. Érdekes dolog, hogy nincs olyan ismerősöm, barátnőm, mint a főhősöm, de nagyon sokan ismernek ehhez hasonló történeteket.

A főhősnőd életét végigkísérhetjük a gimnáziumi éveitől az egyetemig, majd a covid járványig. Az első munkahely egy szanatórium, mely nagyon sok tüdőgyógyász számára ismerős lehet.

A regény fikció, nem vagyok dokumentarista, nem tudok megtörtént dolgokról írni, de a saját élményeimből azért benne vannak a régi kastélykórház képei. Ilyen helyen sok tüdőgyógyász dolgozott régen. Több más részletet tettem bele a könyvembe, amit didaktikusnak szántam.

Mire gondolsz?

Napjainkban nőtt az orvosellenesség, a tudományellenesség, hódít a butaság. Az is célom volt, hogy bemutassam a kórházi munka nehéz oldalát, például hogy mit csinál egy nővér, szándékosan írtam le a halottellátás folyamatát és a gyógyítás lelki terheit. Egyre több rossz vélemény nyer teret rólunk, pedig az egészségügy dolgozói becsülettel és sokat dolgoznak. Nem szerettem volna csak a hiányosságokra koncentrálni.

Az írói pályád elején írói műhelyekbe jártál, például Péterfy Gergely akadémiajára. Én azt hittem, hogy az írást nem lehet megtanulni, ahhoz elsősorban tehetség, isteni szikra kell.

Az írni tanulás szerintem azzal kezdődik, hogy sokat olvasol. Nyilván kell hozzá tehetség is. A gimnáziumban nyertem országos irodalmi

versenyt. Mindig is motoszkált bennem, hogy egyszer írni fogok. Szeretek írni, szakmát is és így a szakmai cikkeim is könnyen olvashatóak. Ugyan zongorázni vagy énekelni biztos nem tudtam volna megtanulni, de hiszek abban, hogy valamennyiünknek tanulni kell. Akik nagy műveket írnak előképzettség nélkül, azok az őstehetségek, a zsenik. Mindenki másnak tanulni kell. A nagy magyar írók is tanultak különböző műhelyekben, ráadásul a régi időkben léteztek nagyon szigorú kritikák. Többféle tanfolyamra jártam. Péterfyéknél az írástechnikát, a szépírást tanultam. Vannak olyan tanfolyamok is, ahol zsánérírást tanítanak, hogyan írj krimi, szerelmes regényt, vagy psycho-thrillert. Mi orvosok folyamatosan tanulunk, attól lehetünk jó orvosok, ezért is képeztem magam ezen a téren is.

A sok olvasás jelentőségét alátámasztva idézem fel könyvedből Charles Bukowskit, aki egy macska.

Charles Bukowski egy alkoholista költő volt. Igazából a zenéssel és az alkoholista költőkkel a főhősöm apját karakterizáltam, hogy érzékeltessem, milyen családból jött Kertész Anna. Amúgy nekem is van macskám...

Azt a családi környezetet, ahol felnőtt Kertész Anna, honnan ismered?

Egy értelmiségi család a szocializmusban. Az apa nem tud mit kezdeni magával, iszik és nőzik, a színésznő anya a kisebb-nagyobb sikereivel megint más karakter. Ilyen családi mintákat sokat láttam magam körül, másrészt olvas az ember számos hasonló történetet.

Mindkét főhős keresi magát. Iván első generációs értelmiségi. Hova jutott?

Iván egy klisé, egy prototípust testesít meg. Sok ilyen kollégát látunk magunk körül, aki orvosként nagyon elszáll. Őket az ember mindig averzióval nézi. Ugyanakkor sok olyan kolléga is van, aki nagyon művelt, sokra vitte, de a viselkedése kívánnivalót hagy maga után. Iván eleve erkölcstelen, hogy úgy él, ahogy láttatom.

Néhány epizódszereplőt is igen életszerű szituációkban szerepeltetsz. Az idős, de briliáns sebész, igazgató főorvos alakja nagyon valóságos.

A könyvet a covid idején írtam, amikor meg volt tiltva nekünk, hogy nyilatkozzunk. Nagyon vigyáztam, hogy csak olyan kórházi „botrányt” írjak le, ami megtörtént, amit az újságok megírtak. Az, hogy leváltottak egy igazgatót, mert nem jelentette le időben a halottat, az – állítólag – megtörtént.

Még egy mellékszereplőt említenék: Margit nővért. Sok kórházban vannak Margit nővérek.

Ő is egy prototípus, és őt se élő személyről mintáztam. Amikor valami nem szép dologról szerettem volna írni, akkor szereplőket találtam ki hozzá.

A cselekmény egy jelentős része a covid járvány idején játszódik. Te hogyan élted át a pandémiát?

Amikor kitört a járvány, a kórházunkban megalakult egy vezetői csoport. Ebben részem volt, mert a fertőző osztállyal együtt mi tudógyógyászok voltunk az elsődleges ellátók. Az első hullám elején féltem, de volt egy heroikus érzés az emberben, hogy valami nagy dologban vesz részt. A világégés porszemének éreztem magam, de lelkesen tettem a többiekkel a dolgomat. Az effektív munkát a fiatal kollégák és a nővérek végezték. Egészen elképesztő, amit ők letettek az asztalra. Az első hullámban nálunk nem halt meg senki, a második viszont horror volt. A regényem az első hullámban és a második hullám elején játszódik, de maga a járvány és a kórház csak háttérrel ad a szerelmi és családi történetnek.

A regénybeli kórház a Szent Bertalan Kórház.

Azért neveztem el Szent Bertalanról, mert utalni szerettem volna arra a mozzanatra a járvány idején, amikor egy éjszakányi idő alatt haza kellett küldeni nagyon sok beteget.

Voltál covidos úgy, ahogy a hősnőd, aki aneszteziológus doktornő?

A járvány elején nem, de azóta kétszer is áttestem a fertőzés enyhe formáján. Amikor kitaláltam, hogy

Kertész Anna aneszteziológus lesz, én is elvégeztem a rezidensek számára kötelezően szervezett egyhetes lélegeztető tanfolyamot.

Folytatás? Milyen szakmai céljaid vannak?

A PhD fokozat megszerzése volt a nagy vágyam. Ezt sikerült elérnem. A másik a tanítás, és úgy tűnik, hogy ez is megvalósul, mert éppen a napokban több projekt munkát is felajánlott a Széchenyi Egyetem. Ami az irodalmat illeti, most is írok novellákat. Sok helyen jelennek meg, populáris és irodalmi folyóiratokban egyaránt. Egy magánellátásba kimenekült szomorú sebésztől írt tárcám nemrég az ÉS-ben jelent meg. Egy új regényt is szeretnék írni.

Az olvasók ezt szerintem most már el is várják.

Igen, szokták kérdezni, mikor jön a következő. Amúgy érdekes világ az irodalmi élet. Az írók kikérik maguknak ezt az elnevezést, nincs női irodalom, mondják – ők írók. Nem értek egyet velük. Én női szemmel írok, női gondolatokat fogalmazok meg. Iván karakterét is női szemszögből alkottam meg. Egyébként az olvasóim 80%-a nő.

Hogy érzed, mekkora a könyved sikere? Kívülről nézve nagyon nagy.

Azért nem tudom megítélni, mert eddig ilyet nem érezhettem. Nagy szerencsém volt, hogy egy rangos szépirodalmi kiadó, a Kalligram adta ki, mert ezzel a regényem egy magasabb polcra került, és így az összes irodalmi lap, folyóirat írt róla kritikát. Az ÉS-ben három kritika is megjelent.

A kollégáid visszajelzése, reakciója milyen volt?

Nagyon aranyosak. Sokan megírják, hogy tetszett. Vannak olyan kollégák, akik azt mesélik, hogy magukra ismertek Kertész Annában. Valaki azt írta, hogy előfordult már, hogy a férjére úgy szólt rá: „ne lvánkodj!” Ezek a visszajelzések nagy örömet okoznak, de egyúttal szorongással töltenek el, hogy vajon sikerül-e majd hasonlót írnom. ■

Dr. Osvai László